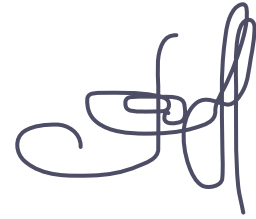

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»

ПАВЕЛКО ЮРІЙ РОМАНОВИЧ

УДК 343.1:343.541:616.97/98](477)(043.3)

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗАРАЖЕННЯМ ВІРУСОМ ІМУНОДЕФІЦИТУ ЛЮДИНИ
ЧИ ІНШОЮ НЕВИЛІКОВНОЮ ІНФЕКЦІЙНОЮ ХВОРОБОЮ
АБО ВЕНЕРИЧНОЮ ХВОРОБОЮ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Приватному вищому навчальному закладі «Львівський університету бізнесу та права» Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
Ортинський Володимир Львович,
Навчально-науковий Інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
директор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник
Стащак Микола Васильович,
Харківський національний університет внутрішніх справ
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів

кандидат юридичних наук, доцент
Федчак Ігор Андрійович,
Львівський державний університет внутрішніх справ
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Захист відбудеться «4» травня 2019 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.052.23 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1/3, ауд. 302 ХІХ навчального корпусу).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Автореферат розіслано «2» квітня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М.М. Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Впродовж останніх років Україна зазнала глибокої кризи системи охорони здоров'я, про що свідчать результати досліджень демографічної ситуації та показників рівня здоров'я громадян України. Особливої актуальності набули питання медичного та правового захисту суспільства від поширення епідемій та пандемій інфекційних хвороб, небезпечних для життя людини (ВІЛ/СНІДу, інших невиліковних інфекційних хвороб, а також венеричних хвороб), загроза епідемій яких існує, але їй можна запобігти шляхом застосування системи профілактичних заходів.

До головних причин поширення зазначених негативних процесів у сучасному суспільстві належать: низький рівень соціально-виховної роботи з населенням; обмежена морально-духовна позиція певних груп суспільства, що провадять асоціальний спосіб життя, безладне статеве життя, займаються проституцією, вживають ін'єкційні наркотичні засоби тощо.

Згідно зі статистичними даними Міжнародного Альянсу з ВІЛ/СНІД в Україні, кількість зареєстрованих випадків ВІЛ-інфікованих постійно збільшується. Так, 2002 р. налічувалося 8 756; 2003 – 10 009; 2004 – 12 491; 2005 – 13 770; 2006 – 16 116; 2007 – 17 670; 2008 – 18 964; 2009 – 19 842; 2010 – 20 490; 2011 – 21 178; 2012 – 20 743; 2013 – 21 631; 2014 – 19 441; 2015 – 15 869; 2016 – 17 066; 2017 – 18 183; 2018 – 14 797 р. Розвиток епідемії та її наслідки спонукали вітчизняних законодавців прийняти низку нормативно-правових актів з боротьби із поширенням ВІЛ-інфекції та інших невиліковних інфекційних хвороб, а також венеричних хвороб. Відтак внесено зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК України), Кодексу про адміністративні правопорушення України (далі – КУпАП), що передбачають відповідальність за вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням цими хворобами. Проте, за даними офіційної статистики Міністерства внутрішніх справ України та Генеральної прокуратури України, злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, зареєстровано 2002 р. – 13; 2003 – 9; 2004 – 15; 2005 – 12; 2006 – 29; 2007 – 17; 2008 – 20; 2009 – 24; 2010 – 17; 2011 – 4; 2012 – 8, 2013 – 16; 2014 – 13; 2015 – 16; 2016 – 7; 2017 – 7; 2018 р. – 5.

Значна частина злочинів, передбачених ст.ст. 130, 131, 133 КК України, досі не виявлена і не розслідується, тому виникла необхідність у розробленні наукових основ, специфічних прийомів організації розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Анкетування практичних працівників свідчить, що більшість співробітників правоохоронних органів не мають уявлення про характер ВІЛ-інфекції чи іншої невиліковної інфекційної хвороби або венеричної хвороби, їх особливості та способи поширення, про специфіку проведення розслідування та збирання доказів та їх процесуального закріплення, а також взаємодії з медичними установами й іншими організаціями у разі виявлення та розслідування цих злочинів.

Варто вдатися до методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, яка має наукову і практичну важливість у вивченні досі недостатньо дослідженої теми, а також у створенні механізму, здатного забезпечити ефективну протидію їх учиненню.

Потрібно зауважити, що у вітчизняній криміналістичній науці досі не проводилось окремих досліджень із розслідування злочинів зазначеної категорії. Зокрема, через прогалини у криміналістичному забезпеченні діяльності з розслідування цих злочинів, а також недосконалість кримінального процесуального законодавства, виникають проблеми під час відкриття кримінальних проваджень за ст.ст. 130, 131, 133 КК України. Відтак виникає потреба у розробленні цілісної методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до таких нормативно-правових актів: Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки» від 19.02.2009 № 1026-VI; Закону України «Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009–2015 роки» від 21.10.2009 № 1658-VI; Указу Президента України «Про додаткові заходи щодо протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні» від 12.12.2007 № 1208/2007; Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.05.2013 № 356-р.; Концепції державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.09.2010 № 1911-р, та у межах загальноуніверситетської наукової теми «Теорія і практика застосування кримінально-правових і кримінально-процесуальних норм, кримінологічних і криміналістичних заходів протидії злочинності в Україні», затвердженої 28.05.2012.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є розроблення на основі концептуальних основ криміналістики, а також результатів вивчення, аналізу та узагальнення судово-слідчої практики теоретичних і практичних положень методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Для досягнення обраної мети окреслено такі *задачі*:

– визначити структуру криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, та проаналізувати її елементи;

– встановити й типізувати слідчі ситуації, які виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною

хворобою, розробити відповідні їм алгоритми реалізації комплексів слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційно-тактичних заходів;

– проаналізувати особливості взаємодії суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою;

– розглянути тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою;

– з'ясувати особливості проведення експертиз у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, та визначити роль експертних досліджень у вирішенні завдань розслідування вказаних злочинів.

Об'єкт дослідження – врегульовані правовими нормами суспільні відносини, які виникають, змінюються і припиняються у зв'язку із здійсненням розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Предмет дослідження – методика розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Методи дослідження. З огляду на зазначені у дисертації мету та завдання використано діалектичний метод наукового пізнання об'єктивної дійсності та оснований на ньому загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: *порівняльно-правовий* – для аналізу позицій науковців і практиків щодо досліджуваної проблематики, норм матеріального і процесуального права, наукових категорій, визначень та підходів (підрозділ 1.1); *формально-логічні (індукція, дедукція, аналіз, синтез)* – під час дослідження особи злочинця та інших елементів криміналістичної характеристики (підрозділ 1.2), при розробленні структури криміналістичної характеристики, формулювання висновків із проблемних питань, висвітлених у дисертації (підрозділи 1.2, 2.2), для систематизації способів і слідів учинення та приховання злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою (підрозділ 1.2); *системно-структурний* – для типізації та систематизації слідчих ситуацій (підрозділ 2.2); *моделювання* – для детального розгляду механізму слідоутворення під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, вчинених сукупно із злочинами, передбаченими ст.ст. 152, 187 КК України (підрозділ 1.2); *аналогії* – для встановлення подібностей в ознаках і властивостях технологій злочинної діяльності та в її механізмі, а також у методах і прийомах розслідування (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *статистичний* – у процесі збирання, опрацювання й аналізу інформації за матеріалами розслідування конкретних кримінальних проваджень; *соціологічні* методи у формі анкетування слідчих та працівників оперативно-розшукових підрозділів МВС України – при вивченні діяльності з розслідування злочинів,

пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. Наукові висновки та рекомендації, що містяться в роботі, ґрунтуються на методі *системного аналізу* положень Конституції України, законів України та постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, відомчих наказів та інструкцій, статистичних та аналітичних документів Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства охорони здоров'я України.

Емпіричну основу дослідження становлять результати узагальнення 54 кримінальних проваджень упродовж 1997–2017 рр. за злочинами, пов'язаними зі зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою (м. Запоріжжя, м. Дніпропетровськ, м. Донецьк, м. Севастополь, м. Харків, Запорізька область, Дніпропетровська область, Донецька область); дані офіційної статистичної звітності МВС України за 2002–2018 рр.; зведені результати опитування 200 слідчих і працівників оперативно-розшукових підрозділів МВС України.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові досягнення в криміналістиці, кримінальному та кримінальному процесуальному праві, кримінології, оперативно-розшуковій діяльності, у сфері юридичної психології, філософії, логіки, а також інших галузей наукових знань, що стосуються питань організації розслідування злочинів та запобігання їм. Значний внесок у дослідження різноманітних аспектів розслідування окремих видів злочинів зробили українські вчені-криміналісти: О. О. Алексєєв, Ю. П. Аленін, К. В. Антонов, В. П. Бахін, В. Д. Берназ, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, В. А. Журавель, А. В. Іщенко, Н. С. Карпов, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченко, В. П. Колмаков, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Р. Л. Степанюк, Л. Д. Удалова, І. Я. Фрідман, К. О. Чаплинський, В. Ю. Шепітько та ін. Цю проблему досліджували й зарубіжні науковці, а саме: О. Я. Баєв, Р. С. Белкін, І. О. Возгрін, В. К. Гавло, І. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкін, Г. Г. Зуйков, І. М. Лузгін, А. В. Пантелєєв, М. В. Павлеченко, В. О. Образцов, О. Р. Ратінов, М. О. Селіванов, В. Г. Танасевич, М. П. Яблоков. Праці вказаних науковців сприяли розумінню суті досліджуваного явища й формуванню власних висновків.

Нормативна база дисертації охоплює положення міжнародно-правових актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, Конституції України, кримінального, кримінального процесуального та іншого законодавства України, підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність із розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим у Україні спеціальним комплексним дослідженням, що полягає у розробленні методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. Найбільш важливі положення, висновки та пропозиції, що сформульовані в дисертації та містять ознаки новизни, такі:

вперше:

– окреслено особливості механізму слідоутворення під час учинення злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, обумовлені тим, що головним слідосприймаючим об'єктом є тілесна субстанція людини, а також визначені на цій основі головні джерела доказової інформації у кримінальних провадженнях відповідної категорії;

– систематизовано типові способи вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, залежно від способу потрапляння інфекції в організм потерпілого за такими групами: зараження через статевий зв'язок; парентеральним шляхом; перинатальним шляхом; «побутовим» шляхом; унаслідок неналежного виконання медичним працівником професійних обов'язків; інші способи зараження;

– на підставі узагальнення соціально-демографічних, біологічних та морально-психологічних характеристик виокремлено та охарактеризовано основні типи особи злочинця, що вчиняє діяння, пов'язані із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою: сексуально-розпусний, асоціальний, корисливо-спеціалізований, необережний;

– здійснено типізацію слідчих ситуацій, які виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, зокрема: 1) особа, яка вчинила злочин, відома та визнає свою вину; 2) особа, яка причетна до злочину, відома, від органів досудового розслідування не переховується, але заперечує свою вину й активно обстоює свою версію подій злочину; 3) особа, яка вчинила злочин, відома, але переховується від органів досудового розслідування; 4) точних і достовірних даних про особу, яка вчинила злочин, немає;

– сформульовано рекомендації щодо раціональності затрат сил і засобів під час вилучення значного обсягу медичної документації (характерного для розслідування злочинів вказаної категорії), передумовою якої є: визначення конкретного переліку необхідних документів, точне встановлення місця їх зберігання, ознайомлення із функціональною структурою відповідних медичних установ, встановлення порядку документообігу, правил оформлення та зберігання документації в них;

удосконалено:

– наукове визначення поняття криміналістичної характеристики злочину та її складових;

– класифікацію потерпілих від злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою;

– визначення особливостей діяльності органів досудового розслідування на етапі виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною

інфекційною хворобою або венеричною хворобою, а також на цій основі початку досудового розслідування;

– систему тактичних прийомів проведення слідчого огляду з урахуванням часового та просторового чинників;

дістали подальший розвиток:

– характеристика чинників, які впливають на ефективність взаємодії учасників кримінального процесуального доказування;

– рекомендації з підготовки і проведення допитів потерпілих, свідків та підозрюваних щодо обставин, які стосуються подробиць інтимного життя особи;

– визначення ролі та можливостей експертних досліджень у вирішенні завдань розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою;

– організаційно-тактичні основи проведення огляду місця події, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів із їх подальшим вилученням як засобів збирання доказів у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані за результатами дисертації положення можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – як основа для подальших досліджень проблем розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою; правозастосовній діяльності – як науково обґрунтовані рекомендації щодо оптимізації діяльності із розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою; навчальному процесі – для підготовки навчально-методичних матеріалів та викладання таких дисциплін, як «Криміналістика», «Криміналістична профілактика злочинів», «Юридична психологія», «Організація розслідування злочинів».

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем самостійно, є особистим дослідженням, а отримані результати мають наукову новизну.

Апробація матеріалів дисертації. Результати досліджень оприлюднено на науково-практичних заходах, різних за статусом і формою проведення, зокрема: III міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в юридичній науці України» (м. Київ, 29–30 червня 2017 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Запоріжжя, 23–24 червня 2017 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання реформування правової системи України» (м. Дніпро, 7–8 липня 2017 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми науки і практики у світлі євроінтеграції» (м. Львів, 17–18 травня 2018 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Запоріжжя, 22–23 червня 2018 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено у 10 публікаціях, із них чотири статті – у фахових наукових виданнях України, одна – у науковому фаховому виданні, внесеному до міжнародних науково-метричних баз, та п'ять – тези виступів на науково-практичних заходах.

Структура дисертації. Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, із них основного тексту – 174 сторінки. Список використаних джерел (287 найменувань) викладено на 27 сторінках, чотири додатки розміщено на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації, її актуальність і значущість, проаналізовано стан наукової розробки проблеми, її науково-теоретичне підґрунтя, продемонстровано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано головні положення, що репрезентують наукову новизну дослідження, з'ясовано теоретичне й практичне значення одержаних висновків і ступінь апробації й впровадження результатів дослідження.

Розділ 1 «Загальні положення методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Стан наукової розробки проблеми протидії поширенню ВІЛ-інфекції та інших невиліковних інфекційних і венеричних хвороб» розглянуто поширення цих хвороб в Україні як комплексну проблему, що потребує нагального вирішення, зокрема й юридичними засобами.

На основі аналізу відповідних емпіричних даних виокремлено тенденцію до збільшення кількості випадків поширення ВІЛ-інфекції та інших невиліковних інфекційних і венеричних хвороб саме статевим шляхом і його поступове превалювання над іншими способами зараження, зокрема парентеральним. З урахуванням указаної негативної динаміки наголошується, що її подолання у правовому полі повинно забезпечуватися не тільки встановленням кримінальної відповідальності за діяння, пов'язані із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, а й розробкою науково обґрунтованих рекомендацій щодо ефективного здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень за відповідними складами злочинів.

Підрозділ 1.2 «Криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» охоплює п'ять пунктів.

У **пункті 1.2.1. «Поняття і структура криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою»** криміналістичну

характеристику злочинів цієї категорії розглянуто як систему криміналістично значущих відомостей про подію злочину, обстановку і способи його вчинення, механізм слідоутворення та локалізацію слідів, особу злочинця й особу потерпілого. Водночас зазначено, що у різних кримінальних провадженнях цієї категорії через їх специфіку інформаційні елементи криміналістичної характеристики залежно від конкретних умов розслідування можуть суттєво відрізнятись одні від одних.

У пункті 1.2.2 «Обстановка вчинення та слідова картина злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» розглянуто систему взаємозв'язків матеріальних, соціальних і правових форм середовища, що оточує злочинну діяльність, пов'язану із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Під час аналізу просторово-часових характеристик цього виду злочинів визначено, що місце їх учинення можна розглядати з двох позицій. По-перше, як природно-соціальні умови навколишнього середовища, в якому відбулося зараження. В цьому контексті найпоширенішими місцями вчинення злочину є: житлові приміщення – 60%; медичні установи – 8%; вулиці, парки – 12%; під'їзди – 5%; інші місця – 15%. По-друге, як місце, де безпосередньо відбулося зараження, що зазвичай обмежене невеликою площею. Суттєве збільшення просторових меж може бути тоді, коли зараження поєднується із іншими злочинами.

Установлено, що через специфіку слідоутворення під час учинення злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, головним джерелом доказової інформації у цій категорії кримінальних проваджень є медичні й інші документи.

У пункті 1.2.3 «Способи вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» з криміналістичного погляду розглянуто типові форми зовнішнього вияву дій або бездіяльності особи, які призводять до зараження іншої особи або за конкретних обставин можуть призвести до зараження, але останнє не настає внаслідок випадкових обставин або заходів, що були вжиті особою, яка була об'єктом потенційного зараження. До таких форм, зокрема, належать: вступ інфікованої особи у гетеросексуальний або гомосексуальний статевий контакт із потерпілою особою; нестатеве зараження через ушкоджені шкіру і слизові оболонки потерпілої особи внаслідок їх контакту з кров'ю або деякими секретами організму зараженої особи; здійснення переливання потерпілій особі інфікованої цільної крові або її компонентів; пересадка потерпілій особі інфікованих органів, кісткового мозку; здійснення штучної інсемінації потерпілої особи інфікованою спермою; ін'єкційне введення потерпілій особі медичних препаратів, наркотичних речовин, проведення інших медичних або косметичних маніпуляцій із використанням забруднених шприців та/або інструментарію; вигодовування дитини грудьми або грудним молоком інфікованої матері; вчинення ритуальних дій з участю інфікованої та потерпілої осіб (наприклад, кровне братання); порушення

правил гігієни у побуті, сім'ї чи на роботі (більшою мірою характерне для венеричних хвороб).

У пункті 1.2.4 *«Криміналістична характеристика особи злочинця»* проаналізовано типові риси, характерні для осіб, які вчиняють злочини цієї категорії. Аналіз судово-слідчої практики дав змогу розробити характеристику особи злочинця за соціально-демографічними, біологічними та морально-психологічними критеріями. Зокрема, більш схильними до вчинення означеної категорії злочинів є жінки (74% від загальної кількості засуджених). Зазвичай вказані особи негативно характеризувалися у побуті, схильні до вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин. Часто злочин учиняють у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, в результаті випадкових статевих контактів. Перебування у шлюбно-сімейних відносинах не є характерне злочинцям вказаної категорії. З морально-психологічного погляду особі злочинця притаманні розлади психіки, низька самооцінка, відсутність самоконтролю, низький загальноосвітній рівень і вузьке коло інтересів. Переважно злочинець цієї категорії – це мешканець обласного центру, зазвичай великого промислового або курортного міста. Близько половини таких осіб на момент учинення злочину мають судимості за скоєння злочинів проти життя і здоров'я, проти власності, у сфері незаконного обігу наркотичних речовин. На підставі наведених характеристик здійснено типізацію особи злочинця.

У пункті 1.2.5 *«Криміналістична характеристика особи потерпілого»* розглянуто типові риси, характерні для особи потерпілого від злочину, пов'язаного із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. Аналіз судово-слідчої практики дав підстави для такої характеристики. Так, з-поміж потерпілих від розглядуваної категорії злочинів превалюють особи чоловічої статі із спотвореною ціннісно-особистісною орієнтацією віком від 21 до 55 років. Кожен четвертий потерпілий належить до вікової категорії 14–20 років. Зазначені особи легше піддаються впливу, не мають достатнього життєвого досвіду, чітко сформованої системи моральних цінностей, і, як наслідок, недооцінюють життєві ситуації та наслідки, які може спровокувати їхня поведінка. Окрему порівняно незначну (3%) групу потерпілих становлять особи із позитивною побутовою та морально-етичною характеристиками. Віктимності у поведінці таких потерпілих немає або є незначною.

Розділ 2 «Організація розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Особливості реагування на інформацію про зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою»* розглянуто особливості діяльності органів досудового розслідування на етапі виявлення обставин, що можуть свідчити про вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, та початку у зв'язку із цим досудового розслідування. Встановлено, що головним джерелом інформації про вчинений злочин розглядуваної категорії є заява або повідомлення потерпілої особи (83,5% від загальної

кількості вивчених матеріалів кримінальних проваджень). Водночас зазвичай (80,5%) такі заяви або повідомлення надходили в правоохоронні органи через тривалий час після вчинення кримінально караних діянь, що пояснюється специфікою обстановки та способу вчинення злочинів цієї категорії. Вказаний фактор суттєво впливає на якість збирання доказового матеріалу під час подальшого розслідування та значно ускладнює відтворення події.

У підрозділі 2.2 «Типові слідчі ситуації та основні напрями розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» на підставі загальнотеоретичних положень криміналістичного вчинення про слідчі ситуації, а також з урахуванням результатів вивчення матеріалів судово-слідчої практики виокремлено та проаналізовано типові слідчі ситуації, які виникли під час досудового розслідування злочинів указаної категорії. Перша із таких ситуацій є найменш конфліктною і характеризується тим, що особа, яка вчинила злочин, відома та визнає свою вину у вчиненні діянь, що призвели до зараження (небезпеки зараження) вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Друга типова слідча ситуація полягає у тому, що особа, яка причетна до злочину, відома, але вона заперечує свою вину в його вчиненні. Водночас зазначена особа не переходить від органів досудового розслідування і переважно активно відстоює версію стосовно своєї невинуватості.

Третя типова слідча ситуація характеризується тим, що особа, яка вчинила злочин, відома, але переходить від органів досудового розслідування. Згідно із результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень, вказана ситуація є найменш поширеною (5%).

Четверта типова слідча ситуація обумовлюється відсутністю точних і достовірних відомостей про особу, яка вчинила злочин.

У підрозділі 2.3 «Особливості взаємодії суб'єктів доказування під час розслідування та профілактики злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» розглянуто специфічні аспекти організації взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами, органами прокуратури та суду, експертними установами, медичними закладами під час розслідування злочинів цієї категорії.

Взаємодію під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, розглянуто як узгоджену за місцем, часом і виконавцями діяльністю двох або більше суб'єктів доказування, яка спрямована на створення умов для швидкого та повного встановлення обставин кримінального провадження, забезпечення притягнення винних осіб до встановленої законом кримінальної відповідальності та компенсації шкоди, завданої злочинними діяннями. Необхідність взаємодії слідчого з іншими суб'єктами доказування обумовлюється тими завданнями, які виникають у процесі досудового розслідування та не можуть бути вирішені слідчим самотійно, або їх вирішення пов'язане зі значними організаційними складнощами.

Окрему увагу приділено питанням організації взаємодії членів СОГ під час огляду місця події та проведення подальших слідчих (розшукових) дій, використання слідчим оперативних можливостей підрозділів кримінальної поліції, співпраці із експертами та спеціалістами. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правових і організаційних форм указаної взаємодії.

Розділ 3 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Організація і тактика проведення слідчого огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів» розглянуто організаційні й тактичні особливості проведення слідчих оглядів, обшуків, застосування тимчасового доступу до речей і документів під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

На основі аналізу судово-слідчої практики розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 130, 131, 133 КК України, визначено головні недоліки проведення огляду місця події у кримінальних провадженнях цієї категорії, до яких, зокрема, належать такі: поверхневе вивчення обстановки місця події без заглиблення в сутність механізму вчинення злочину, неповна фіксація у протоколі огляду ознак матеріальних об'єктів, локалізованих на місці події, зміна, пошкодження слідів унаслідок необережних дій слідчого або інших учасників огляду чи інших осіб, незалучення до проведення процесуальної дії спеціаліста-медика для більш кваліфікованого виявлення та закріплення специфічних для цієї групи злочинів слідів, фіксації в протоколі огляду медичних термінів, пов'язаних з особливостями злочинного посягання.

Застосування тимчасового доступу до речей і документів під час розслідування зазначеної групи злочинів переважно обумовлюється необхідністю ознайомлення із змістом і вилучення достатньо значного обсягу документації, яка є в поліклінічних та стаціонарних відділеннях лікарень, шкірно-венерологічних, наркологічних, протитуберкульозних диспансерів, станціях переливання крові, медико-діагностичних лабораторіях, жіночих консультаціях, пологових будинках, перинатальних центрах, центрах з боротьби та профілактики СНІДу. З огляду на те раціональність затрат сил і засобів під час проведення вказаної процесуальної дії безпосередньо залежатиме від повноти попередньої підготовки, що охоплює, насамперед визначення конкретного переліку необхідних документів, точне встановлення місця їх зберігання, ознайомлення із функціональною структурою відповідних медичних установ, де планується провести цю процесуальну дію, встановлення порядку документообігу, правил оформлення та зберігання документації в них. Для вирішення вказаних питань рекомендується залучати відповідного спеціаліста.

У підрозділі 3.2 «Тактика проведення допитів» розглянуто тактичні особливості проведення допитів потерпілих, свідків і підозрюваних у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із зараженням вірусом

імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою.

Слідчий має ретельно і виважено вивчати особу допитуваного, створити сприятливу психологічну атмосферу допиту, сформулювати запитання, які планується поставити під час допиту.

Характерною особливістю допиту потерпілих є їх підвищена емоційність, схильність до перебільшення тяжкості вчинених стосовно них посягань. Тому під час допиту важливо зауважувати на особисті якості потерпілого, особливості його поведінки, невербальні засоби комунікації (міміку, жести), що дає змогу певною мірою зробити висновки про правдивість його показань. Незважаючи на те, що зазвичай показання потерпілих мають правдивий характер, слідчий повинен пам'ятати про потенційну можливість певного ненавмисного або навмисного викривлення потерпілим інформації.

Допит підозрюваного може відбуватися за двох ситуацій – безконфліктній (сприятливій) та конфліктній. Зазвичай безконфліктна ситуація не викликає труднощів, оскільки допитуваний дає правдиві показання. Допит у таких випадках характеризується визнанням підозрюваною особою своєї вини та бажанням давати правдиві показання у справі, без зміни та перекручувань обставин, що були під час вчинення нею злочину. За таких обставин основна увага слідчого спрямовується на отримання деталізованих показань про всі обставини вчиненого злочину. Конфліктна обстановка допиту підозрюваного обумовлює необхідність застосування слідчим певних тактичних прийомів, а саме: пред'явлення доказів, оголошення результатів попередніх слідчих дій, деталізація показань, постановка контрольних запитань.

У підрозділі 3.3 «Особливості проведення судових експертиз» висвітлено роль експертних досліджень у досягненні завдань розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, а також розглянуто організаційні й тактичні особливості проведення судових експертиз з цієї категорії кримінальних проваджень.

Визначено, що підставами для проведення судово-медичної експертизи варто вважати необхідність встановлення характеру захворювання, ступінь шкоди, заподіяної здоров'ю, й інші обставини, що призвели до інфікування. Водночас питання, що ставляться експерту, повинні: не виходити за межі спеціальних знань експерта; не мати правового характеру; мати логічну послідовність; характеризуватися повнотою і мати комплексний характер; бути конкретними та лаконічними.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження відображають результати вирішення наукової проблеми, що полягає у розробленні методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. У рамках дослідження, зокрема, отримано такі висновки:

1. Характерною особливістю механізму слідоутворення під час учинення злочинів цієї категорії є те, що головним слідосприймаючим об'єктом є тілесна субстанція людини, що, своєю чергою, значно ускладнює чи навіть унеможлиблює виявлення і фіксацію матеріальних слідів на місці події чи в інших місцях. За таких умов відображення обставин події злочину зазвичай відбувається на рівні різноманітних документів, які становлять основний обсяг доказів у матеріалах кримінальних проваджень означеної категорії. До таких документів належать: історія хвороби підозрюваної чи потерпілої особи; письмове попередження, в якому особа підтверджує, що отримала інформацію про свою інфікованість, заходи профілактики подальшого поширення інфекції, а також про кримінальну відповідальність за свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження цією хворобою; товарні чеки з аптек, закладів, які надають платні лікувально-діагностичні послуги; інша медична документація. Виявлення інших слідів є можливим тоді, коли злочини, пов'язані із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, поєднуються з іншими злочинами: завдання тілесних ушкоджень, зґвалтування, розбійний напад тощо. У таких випадках сліди виявляються на тілі або одязі і особи, яка вчинила злочин, і потерпілої особи, а також на знаряддях або засобах учинення злочину. Найбільш типовими слідами в таких випадках є частки крові, сперми чи інших виділень людини, відбитки слідів рук, взуття людини, сліди-відображення знарядь злочину.

Узагальнення судово-слідчої практики здійснення кримінальних проваджень за ст.ст. 130, 131, 133 КК України дає підстави для систематизації типових способів учинення злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, за такими групами: 1) зараження через статевий зв'язок (зокрема й насильницького характеру, внаслідок різноманітних статевих збочень, задоволення статевої пристрасті неприродним способом); 2) зараження парентеральним шляхом; 3) зараження перинатальним шляхом від матері до дитини при вигодовуванні грудьми або грудним молоком; 4) зараження «побутовим» шляхом (характерно насамперед для венеричних хвороб); 5) зараження внаслідок неналежного виконання медичним працівником професійних обов'язків; 6) інші шляхи зараження (укус інфікованою особою, проведення ритуальних дій тощо).

Узагальнення виокремлених соціально-демографічних, біологічних і морально-психологічних характеристик особи злочинця дало змогу окреслити їх за такими типами:

а) сексуально-розпусний тип – характеризуються зневажливістю до норм моралі, сексуальною розбещеністю, схильністю до вчинення статевих злочинів, відсутністю співчуття до потерпілих;

б) асоціальний тип – характеризується жорстокістю, грубістю, збоченими способами задоволення статевих потреб. До цього типу належать алкоголіки, наркомани, особи без визначеного місця проживання, особи, які не мають постійного джерела доходу, а також раніше були засуджені за насильницькі злочини або інші злочини проти особи.

Своєю чергою, асоціальний тип злочинця може бути поділено на дві підгрупи:

– випадково-ситуативний тип – відрізняється тим, що його злочинні дії мають спонтанний характер, вчиняються за сприятливих умов, обумовлені раптовим умислом та є простими. Зазвичай до цього типу належать особи віком від 25 до 40 років, які не мають сім'ї, постійного місця роботи, проживання, зловживають спиртними напоями, вживають наркотики;

– корисливо-спеціалізований тип – належать злочинці, які раніше вчиняли злочини цієї категорії та чимало з них були засуджені за корисливо-насильницькі злочини, злочини проти життя та здоров'я людини і злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи. Зазвичай такі особи займаються проституцією, утримують місце розпусти або притон, можуть мати співучасників. Злочинна діяльність таких осіб має багатоепізодний характер;

в) необережний тип – характеризується неохайністю, недотриманням правил особистої гігієни, нехтуванням норм профілактики інфекційних захворювань.

Криміналістичне вивчення особи потерпілого від злочину, пов'язаного із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, дає підстави для класифікації такої особи за критеріями: а) залежно від поведінки перед учиненням злочину: потерпілі, дії яких мають провокуючий характер, тобто містять привід для вчинення злочину; потерпілі, дії яких мають необережний характер, створюють сприятливі умови для вчинення злочину; потерпілі, дії яких мають правомірний і суспільно корисний характер, але через специфічні обставини спричиняють злочинне посягання (наприклад, діяльність в умовах професійного ризику медичних працівників, поліцейських тощо); б) залежно від наявності та характеру відносин зі злочинцем: потерпілі, які не пов'язані особливими відносинами зі злочинцем (випадкові потерпілі); потерпілі, які пов'язані особливими відносинами зі злочинцем (родинні зв'язки, подружжя, спільне проживання, співпраця, службова підлеглисть тощо). У разі вчинення злочину медичним працівником унаслідок неналежного виконання своїх професійних обов'язків потерпілі можуть бути класифіковані так: потерпілі, що були пацієнтами лікувально-профілактичної установи; потерпілі, які звернулися до фармацевтичного закладу для консультації або купівлі медичних препаратів чи речовин медичного призначення; потерпілі, які звернулися до медичного працівника по медичну допомогу.

2. Застосування загальних положень криміналістичного вчення про слідчі ситуації сукупно із результатами вивчення матеріалів судово-слідчої практики дає змогу виокремити такі типові слідчі ситуації, які вникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою: 1) особа, яка вчинила злочин, відома та визнає свою вину у вчиненні діянь, які призвели до зараження (небезпеки зараження) вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою; 2) особа, яка причетна до злочину, відома, від органів досудового розслідування не переховується, але заперечує свою вину й активно відстоює власну версію подій злочину; 3) особа, що скоїла злочин, відома, але переховується від органів

досудового розслідування; 4) точних і достовірних даних про особу, яка вчинила злочин, немає. Вирішення кожної із указаних ситуацій передбачає реалізацію особливих алгоритмів, що охоплюють комплекси слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційно-тактичних заходів.

3. Необхідність взаємодії слідчого з іншими суб'єктами доказування обумовлюється тими завданнями, які виникають у процесі досудового розслідування та не можуть бути вирішені слідчим самостійно, або їх вирішення пов'язане зі значними організаційними труднощами. До цих завдань належать такі: встановлення кола осіб, причетних до зараження потерпілого ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою; виявлення всіх епізодів заражень (зокрема, за якими не надходили заяви та повідомлення про вчинений злочин); перевірка підозрюваних осіб на причетність до вчинення раніше виявлених злочинів зазначеної категорії або інших злочинів (наприклад, проти життя і здоров'я, власності, у сфері незаконного обігу наркотичних речовин тощо); встановлення наміру протидії розслідуванню, вжиття відповідних заходів подолання; встановлення можливих джерел доказової інформації про факти заражень та інші обставини, які мають значення для відповідного кримінального провадження; перевірка інформації, наданої потерпілим, стороною захисту, свідками, добросовісність яких викликає сумніви; запобігання ухиленню від слідства і суду, розшук підозрюваних.

4. Тактичні особливості проведення огляду місця події під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, обумовлені двома головними чинниками. По-перше, це часовий чинник, який виявляється у значному проміжку часу від моменту вчинення злочину до проведення слідчого огляду, як наслідок сліди злочину зазнають невідворотних змін або взагалі зникають. По-друге, це просторовий чинник, який виявляється у тому, що зазвичай об'єктом огляду є закрита площа (кімната, будинок, приміщення медичного закладу тощо). В таких умовах найбільш доцільним підходом до організації проведення огляду буде поділ вказаної площі на дрібні ділянки, що сприятиме більше ретельному дослідженню матеріальної обстановки та виявленню слідів злочину. Якщо місце події є відкритою місцевістю, доцільно розширити межі огляду за рахунок прилеглої території. Специфіка проведення обшуку у кримінальних провадженнях, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, обумовлюється: по-перше, типовими об'єктами обшуку – квартири, будинки, дачні ділянки, транспортні засоби, що можуть належати і підозрюваному або пов'язаним із ним особам (родичам, друзям, знайомим), і потерпілому; медичні установи; місця розпусти, які використовуються для зайняття проституцією; приміщення, де збираються наркозалежні для вживання наркотичних засобів; по-друге, тактичними завданнями обшуку в цій категорії кримінальних проваджень є виявлення і вилучення речових доказів (наркотичних речовин, забруднених шприців, систем переливання крові тощо), медичних та інших

документів, засобів лікування від ВІЛ-інфекції/СНІДу чи іншої невиліковної інфекційної хвороби або венеричної хвороби.

Специфіка допиту потерпілого під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, обумовлюється необхідністю розкриття подробиць інтимного життя особи. Безконфліктна і конфліктна ситуації під час допиту можуть змінювати одна одну залежно від позиції допитуваної особи з тих чи інших питань. Водночас змінюється і програма тактичних прийомів допиту. Комплексне використання тактичних прийомів підвищує ефективність допиту й сприяє подоланню можливої установки потерпілої особи на приховування певної інформації.

Тактичні особливості допиту того чи іншого свідка обумовлюються ставленням останнього до розслідуваної події та його залежністю від тих чи інших осіб. За цими критеріями можна поділити свідків на чотири групи: 1) свідки, яким може бути відомо про стосунки між потерпілим і підозрюваним; 2) свідки, які можуть охарактеризувати особу підозрюваного або потерпілого; 3) свідки-спеціалісти: медичні працівники, які брали участь у лікуванні потерпілої чи підозрюваної особи; безпосередньо бачили дії підозрюваної особи; 4) інші категорії свідків.

Специфіка допиту підозрюваного у кримінальних провадженнях про злочини, пов'язані із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, полягає у тому, що допитувана особа, навіть визнаючи себе винною, часто свідомо намагається применшити свою роль у розслідуваній події, прагне приховати або применшити участь інших осіб у злочині. Такий допит також ускладнюється внаслідок забування, спричиненого значним періодом, який минув із моменту скоєння злочину до початку розслідування відповідного кримінального провадження.

5. Значну частину доказової бази кримінальних проваджень про злочини, пов'язані із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, становлять медичні документи, які є в різних медичних установах, оформляються різними особами у різні часові періоди. Відтак у процесі розслідування злочинів окресленої категорії часто виникає необхідність у застосуванні тимчасового доступу та вилученні вказаної медичної документації. Конкретний перелік документів, що підлягає вилученню, залежить від обстановки та способу вчинення злочину. Для правильного визначення місця формування та зберігання документації, що підлягає вилученню, слідчий має ретельно ознайомитись із функціональною структурою відповідних медичних установ, порядком документообігу, правилами оформлення та зберігання документації в них. Ефективність вирішення вказаного завдання значно підвищиться у разі залучення відповідного спеціаліста.

З-поміж експертних досліджень, які можуть проводитись у рамках розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, головна роль належить судово-медичній експертизі. Завдяки останній можливо найбільш

повно з'ясувати такі обставини: чи є особа ВІЛ-інфікованою, чи хворіє на іншу невиліковну інфекційну хворобу або венеричну хворобу; якщо так, то на яку саме і відколи та на якій стадії є хвороба; чи могла особа не знати про наявність у неї ВІЛ-інфекції чи іншої невиліковної інфекційної хвороби або венеричної хвороби; яка із двох осіб, що страждають на ВІЛ-інфекцію чи іншу невиліковну інфекційну хворобу або венеричну хворобу, захворіла раніше й могла заразити іншу; механізм зараження ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою; чи могла особа, яка є носієм ВІЛ-інфекції чи іншої невиліковної інфекційної хвороби або венеричної хвороби, своїми діями поставити в небезпеку зараження цими хворобами інших осіб; чи здатна ця особа до статевих стосунків, якщо ні, то чому; характер заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого, ступінь стійкості й розмір втрати працездатності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Павелко Ю. Р. Особливості початку досудового розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*: науковий збірник. 2017. № 3. С. 185–189.

2. Павелко Ю. Р. Типові слідчі ситуації під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою на етапі досудового слідства. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 157–160.

3. Павелко Ю. Р. Криміналістична характеристика злочинів як невід'ємний елемент методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною або венеричною хворобою. *Науковий вісник Херсонського університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 3. С. 141–145.

4. Павелко Ю. Р. Роль підозрюваного у злочинах, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 2. С. 130–134.

5. Павелко Ю. Р. Специфіка підготовки до допиту під час кримінального провадження щодо злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Jurnalul Juridic National: teoriesipractica*. 2018. № 4. С. 117–119.

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Павелко Ю. Р. Формування приватної методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою в Україні: сучасний стан та перспективи. *Сучасні тенденції в юридичній науці України*: матеріали

III міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 червня). К., 2017. С. 102–105.

7. Павелко Ю. Р. Криміналістична характеристика особи потерпілого за злочинами, пов'язаними із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 23–24 червня). Запоріжжя, 2017. С. 109–111.

8. Павелко Ю. Р. Формування версій слідчим на початковому етапі розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням ВІЛ-інфекцією чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Дніпро, 7–8 липня). Дніпро, 2017. С. 95–98.

9. Павелко Ю. Р. Способи вчинення злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Актуальні проблеми науки і практики у світлі євроінтеграції: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 17–18 травня). Львів: Львівський університет бізнесу та права, 2018. С. 172–174.

10. Павелко Ю. Р. Допит свідка у злочинах, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 22–23 червня). Запоріжжя, 2018. С. 110–112.

АНОТАЦІЯ

Павелко Ю. Р. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019.

Дисертацію присвячено розробці теоретичних і практичних положень методики розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою. На основі виокремлених криміналістично значущих ознак цієї групи злочинів здійснено комплексний аналіз основних елементів їх криміналістичної характеристики. Вирізнено типові слідчі ситуації, які виникають під час розслідування таких злочинів, та відповідні їм алгоритми реалізації комплексів слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційно-тактичних заходів. Розглянуто специфіку організації взаємодії суб'єктів доказування у кримінальних провадженнях цієї категорії.

Досліджено тактичні особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій, експертних досліджень під час розслідування злочинів, пов'язаних із зараженням вірусом імунодефіциту людини чи іншою невиліковною інфекційною хворобою або венеричною хворобою, сформульовано науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення відповідної практичної діяльності органів досудового розслідування.

Ключові слова: методика розслідування, зараження ВІЛ-інфекцією, зараження венеричною хворобою, криміналістична характеристика злочину, типові слідчі ситуації, тактика проведення слідчих (розшукових) дій.

АННОТАЦІЯ

Павелко Ю.Р. Методика расследования преступлений, связанных с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Львовская политехника», Львов, 2019.

Диссертация посвящена разработке теоретических и практических положений методики расследования преступлений, связанных с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием. За результатами исследования сформулированы научно обоснованные рекомендации по усовершенствованию соответствующей деятельности органов досудебного расследования.

Выделены основные компоненты криминалистической характеристики указанной группы преступлений и осуществлён их комплексный анализ. Описывается обстановка совершения преступления, характерная следовая картина, выделяются типовые способы совершения преступных деяний, характерные признаки личности преступника и потерпевшего.

Рассматриваются особенности деятельности органов досудебного расследования на этапе выявления преступлений, связанных с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием. Применение общих положений криминалистического учения о следственных ситуациях в совокупности с результатами изучения и анализа материалов судебно-следственной практики позволило выделить типовые ситуации расследования указанных преступлений, а также определить соответствующие каждой ситуации алгоритмы реализации комплексов следственных (розыскных) действий, оперативно-розыскных и организационно-тактических мероприятий. При этом отдельное внимание уделено вопросам организации взаимодействия субъектов доказывания по данной категории уголовных производств; выделены факторы, обуславливающие необходимость такого взаимодействия.

Исследованы тактические особенности проведения отдельных следственных (розыскных) действий при расследовании преступлений, связанных с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием. Сформулирована система тактических приёмов проведения следственного осмотра по соответствующей категории уголовных производств с учётом специфики временных и пространственных факторов. Очерчены рекомендации по наиболее рациональной организации проведения обысков и выемок, направленных на своевременное изъятие значительного объёма медицинской документации, составленной в различное время, различными медицинскими сотрудниками в различных медицинских учреждениях.

Изучена специфика проведения допросов потерпевшего, свидетелей и подозреваемого до рассматриваемой категории уголовных производств, во многом обусловленная необходимостью раскрытия в ходе проведения следственного действия подробностей интимной жизни допрашиваемого или третьих лиц. Выделяются типовые программы проведения допроса указанных участников уголовного судопроизводства и соответствующие им системы тактических приёмов в зависимости от конфликтного или бесконфликтного протекания следственного действия. Также предложена классификация свидетелей в зависимости от их отношения к расследуемому событию, связанному с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием.

Раскрыта роль экспертных исследований в решении задач расследования преступлений, связанных с заражением вирусом иммунодефицита человека или иной неизлечимой инфекционной болезнью или венерическим заболеванием, а также рассмотрены организационные и тактические вопросы проведения судебных экспертиз по данной категории уголовных производств.

Ключевые слова: методика расследования, заражение ВИЧ-инфекцией, заражение венерическим заболеванием, криминалистическая характеристика преступления, типовые следственные ситуации, тактика проведения следственных (розыскных) действий.

ANNOTATION

Pavelko Yu. R. Methods of investigation of crimes related to human immunodeficiency virus infection or other incurable infectious disease or venereal disease. – Qualifying scientific work printed as manuscript.

The dissertation for acquiring of the scientific degree of the candidate of jurisprudence by specialization 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; legal expertise; operational-search investigation activity. – National University «Lviv Polytechnic», Lviv, 2019.

Dissertation is devoted to the scientific development of the provisions of the theoretical and practical nature of the methodic for investigating crimes related to the infection with the human immunodeficiency virus or other incurable infectious disease or venereal disease. The complex analysis of the main elements of

criminological characteristics of crimes of this type. There are the typical investigative situations that develop during the investigation of such crimes and the corresponding implementing complex algorithms investigative (detective) actions, search operations and organizational and tactical actions. Consider the specificity of interaction of subjects proving in criminal proceedings in this category.

Studied tactical features of investigation (search) action, expertise in the investigation of crimes related to infection with the human immunodeficiency virus or other incurable infectious disease or venereal disease, formulated scientifically based recommendations for improving the practice of pre-trial investigation.

Key words: methodic for investigating, infection with HIV infection, infection with a venereal disease, forensic characteristics of the crime, typical investigative situations, tactics of conducting investigative (search) actions.

Підписано до друку 02.04.2019 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 155-19.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.